

Topeliuksen satuja:

IV.

Pyhäinmiesten-gö.

Suomennos.

[C.A. Gröneberg]

Pori,

D. Palander'in kirjapaino, 1870.

IV.

Näytetty: Carl Joh. Palmroth.

Pyhäinmiesten-yö.

Saukana, kaukana suuren Suomenmaan sydän-maisemassa löytyy pitäjä nimeltä Saarijärvi. Ihän suuret ja synkiät metsät varjostavat siellä korkioita tuntureita syvien järvien ympäristöllä, ja rannoilla asuu köyhää mutta kärsivällistä, wirkkua ja ahkeraa kansaa.

Ei kaukana kunnan vanhasta kirkosta, kappaleen matkaa maantiestä, seisoi yksinäinen tupa, rakettu farkioista petäjähirsistä. Niwan musta ja vanha oli tupa ja löytyy kaikei vieläki samassa paikassa, suurella totollansa harmajasta tiwestä ja luukulla katossa, kuten niitä vanhan-aikuisissa pirteisä käytetään sauhun kulkurei'äksi. Mutta kirkko on täyteen palvellut aikansa; hän on jo niin kauvan Jumalan kunniaksi seisunut siellä sateessa ja pyryssä, tuiskussa ja päivänpaahtamassa, että hän perästäkin on warsinki mureentunut ja sittemmin hajoitettu, jotawastoin Saarijärviläiset owat rakentaneet sen siaan pitäjällensä uuden ja paljota jaloimman kirkon.

Tuwasfa asui seppä nimeltä Ilmari. Hän oli päätänsä muita ihmisiä pidempi ja sen lisäksi niin wäkewä, että huwixsensa usein heitti alasimensa ilmaan ja otti sen sieltä vastaan, koska hänen sattui muuten olla hyvällä tuulella. Mutta waikka hän oli niin wäkewä, oli hän kuitenkin warsin hyväsewyinen mies, joka koskaan ei yhdelläkään ihmisellä mitään haittaa laatinut, joska ei häntä juuri paljon ja kauwan kiusattu. Silloin saattoi tapahtua, että hän tuli raiwoksi ja löi moukarillansa kallioon, jotta kivet särkenöitsiwät, mikä oliki kiusajoilla merkkinä, että pakoon pötkiä heidän oli paras turwaaminen, eiwätkä sitä milloinkaan tehdä unohtaneetkaan.

Birtissä asui paitsi seppää, myöskin waimonsa Annikka. Hän oli lempiä ja kaino, kuten hyvän waimon tulee ollaki, mutta senlisäksi oli hän älykäs ja luwui-taitawa, sekä erittäinki oiwan jumalinen.

Ilmarilla waimonensa oli kaksi poikaa Tuli ja Ilma. Turhaan oli Annikka tahdonut estellä miestänsä pojille kasteessa niin pakanallisia nimiä antamasta. "Ei" wäitti seppä, "tahdonpa kunnioittaa niitä alku-aineita tahti elementtiä, jotka meille elantomme antawat. Ja sen lisäksi eikö tuli ole Jumalan walo ja ilma Jumalan henkenweto?"

Kyllä pojat sittenki saattawat tulla hywißi ristityißi. — Ja sitßi jäi se seikka sillä Elmari oli kuten alkuperäiset suomalaiset yleensäki, jäykkä ja waka, koska kerran oli jotaki päähänßä saanut, jonka arweli laaduttomaksi muuttaa.

Näyttipä kuitenkin kuin nimet olißi wat muodostaneet poikien luonnettaki. Tuli, wanhin weli, joka nyt oli kakßitoista wuotias, tuli kaikissa isäänßä; hän oli woimakas ja ryntewä ja muuten tulen-luonteinen, wälistä äkkinäinen, lewotoin ja rohkea, wälistä hiljainen, lempiä ja hellä. Mutta erittäinki oli Tulella halu kaiken loistawan, kauniin ja jalou hakuun ja ottamiseen, mitä suinkin heidän köyhässä kylässänsä löytyi. Koskaan ei hän mitään halukkaammin kuunnellut, kuin tarinoita sankareista ja kuuluisista miehistä. Koskaan ei hän minikään kera kernaaimmin leikinnyt, kuin kirkkaaksi hiwuttujen kirwehien ja kalpojen, ja koska kerran joukko sotiloita upßierinensa hopyakauluksisella wirkapuvulla marssi pitäjätße, juokßi Tuli lapsellisessa ilossansa niin kauwan heidän jälisßänsä, että isän täytyi naapuriltansa hewoisen lainata ja ratsastaa pitkän matkan maantietä, noutaaksensa poikaa takasin.

Elma sitäwastoin oli luonteestaan piitemmin äitiinsä taipuwainen ja muuten pe-

räti toisesta luonnonlaadusta kuin weljensä. Ilma oli nyt kymmen-wuotias, hoikka, heikko ja kewiä kun tuore pihlajasauna. Ei hän ollut sen Ilman kaltainen, joka raiwoaa myrskysä, järwillä ja merillä ja wihassansa murtaa metsän satawuotiaat petäjät; paremmin hän oli sen lempiän henkähdyksen wertainen, joka kewäisin subisee tukkien ylitse ja on niin raitis ja suloinen, että ihmisen sydän siitä iloitsee. Mutta wälistä saattoi Ilmaki tulistua; se oli silloin koska hän kuuli ikäistensä lausuman sopimattomia sanoja, pilkkaawan Jumalan nimeä, walehtelewan eli muuten pahasti ja synnillisesti itseänsä käyttäwan. Silloin punertui Ilma wihastuneena ja rankaisi niitä niin ihmeellisen woimallisilla lauseilla, ettei kukaan olisi odottanut niin painawia puheita semmoiselta wähältä pojalta. Raikesa kääntyi hänen halunsa toisaalle kuin Tuli-weljensä. Ilma rakasti tukkasia ja maan hedelmiä, mutta mieluummin kaikista kuunteli hän kertomia Ristuksesta, meidän Wapahatajastamme ja muista pyhistä muinaisina aikoina.

Wanhemmat hawaittiwat poikiensa erinäiset luonteet. "Tuli tulee kerran urheaksi sepäksi kuten isänsäki," oli Ilmarilla tapana lausua; mutta Ilmasta tulee maanwiljeliä, sillä hän istuu kesäisin niin halulla rukiitten

kesken. — "Shoo," arveli silloin Annikka, jolla niinkään oli omat arvelunsa pojista; "Tulesta tulee, jumal'armaiskoon, sotilas aikansa, sillä hän himoitsee yhä kirkkaita aseita; mutta Ilma tulee papiksi, sepä on wakaa kun amen kirkossa, sen huomaa jo warmaan miehen muodostakin.

Mutta seppä nyökytti päätänsä ja sanoi: "akkaseni, olethan wähän kopia. Kuten ei se riittäisi pojille olla seppinä ja talokkaina! Sotaa ei kuulu Jumalan kiitos tulewaksi ja siispä lähettää kyllä pappeja meille. Jokainen pysäyköön säädysfänsä."

"No no, saadaampa nähdä, wäitti Annikka.

Pappilasessa asui siihen aikaan nuori apulainen. Hän oppi poikaiset lukupidoissa tuntemaan, ja koska hän hawaitti heidän järkewiksi ja hywiksi poikaisiksi, kutsui hän heidän käymään ullakko-kammioonsa talwi-iltaina. Siellä opetti hän heidän lukemaan ja firjoittamaan ja kertoi heille monta kaunistta kertoelmaa maailman tilaisuudesta ennen näitä aikoja, meidän Wapahajamme waeluksesta maan päällä, suurien kuninkasten urostöistä, Suomen kansan muinaisesta pakanallisesta uskonnosta ja kääntymisestä ristinnuskoon sekä muusta kaikesta, joka oli sekä hyödyllistä että huwittawaa. Ilma iloitsi

silloin enemmän oppiessansa ymmärtämään mitä kirkossa löytyvät wanhat maalaukset merkitsivät, mutta oli iloinen tajutessansa wanhat suomalaiset runot Wainämöisestä, Ilmarisesta, Lemminkäisestä ja muista isäinmaamme pakanuuden aikuisista jaloista sankareista, joista monet illat oli isänsä kuulut runoilewan, itse sepänkään tarkoin tietämätä, mitä näillä runoilla merkittiin. Silä Ilmari-seppä taisi summattoman paljon runoja ulkomuistilta, mutta itse ei hän taitanut niinkuin sanotaan runon-ta'ontaa, waan koska häneltä sitä kysyttiin, vastaisi hän: "laulampa huwikseni, jotenka isäniki lauloi muinaisina päiwinä".

Muutamana päiwänä — ja se oli juuri Pyhäinmiesten aattona — oli seppä Ilmaritakonut pajassansa aamusta aina iltaan, ja koska työ oli warsinki ollut raskasta ja palwelia palkeiden ääressä wäsymyksestä huoh- ta ähkäsi kuuluinmin kuin itse palkeet, niin lausui seppä hänelle "saatat mennä kotiin lewolle, hoittaahan Tuli palkeita hetkiseu". Palwelia ei tuota käskyä kahdesti kuunnellut, waan pötki matkoinsa. Tuli sitäwastoin tarttui kaihin woiminsa puhaltimeen ja puhalsi jotta hiki wirtosi kaswoillensa; mutta Ilmaistui myös illan kumppanina pajassa ja lufki ahjon walossa. "Meidän Herramme Ze-

suksen Ristuksen lapsuuden historiaa," joka silloin jo oli suomeksi käännettyinä.

Sinä iltana oli vanha Ilmari hyväällä tuulella, kuten hän ainaki oli työtä kylliksi ollessa, ja silloin oli hänellä tapana laulella. Käypä se hyvästi laatuun laulella ja takoa. Koska rauta tulistuu ahjossa ja palkeet subisewat ja nuotio paukkuu ahjossa, tulee tuhansia eriskummaisia ajatuksia ja weisuja sepän aivoihin. Ja sitten, koska wasara lankee alasmelle nuotin mukaisella tärinänsä, on sepällä parahiin sointi alussa, kuten nuotit weisussa. Seppä Ilmari lauloi sydämensä pohjasta; ja minkä werran enemmän tuuli winkui ulkona sitä enemmän koroitti seppäki äänensä. Tämä oli syntiä Marraskuun ilta, pimiä kuu säkki, ja pyrytti ja myrskysi kuten taiwas olisi auventanut. Ilmarilla oli nyt halu laulella yhden vanhimmista runoista, koskewa ammattiweljeänsä entisinä aikoina, kuuluisaa Seppo Ilmarista. Tuopa wasta oli seppä! Hän saattoi takoa hewoisia kullasta ja hopyasta; nepä korioita hewoisia! Jouduttuansa leskeksi takoi hän itsellensä rouwan kullasta: oliwa toi komia rouwa! Mutta taisihan takoa enempiä: hän takoi aurinkou, kuu ja kaikki tähdet; tämäpä kaikista kummallisinta. Muutamana päivänä näki Ilmarinen Poh-

jolan nuoren neiden istuwan pilwellä ja kutowan kaikilla taiwaankaaren wäreillä koristettua kultakankasta hopiaisella syöstäwällä. Mutta Ilmarinen nouti hänen sieltä, ja sadut kertowat neiden tulleen hänen waimoksensa. Tätä kaikkea ja paljon muuta lauloi seppä Ilmari ammatti-weljestänsä; niinpä lauloiki semmoisella halulla ja woimalla, että äänensä kaikui myrskyäkin lujemmin, joka pauhuten rajusi yön synkeydessä ja wapisutti pajaa perustuksinensa.

Tuli ja Ilma kuulustelivat awosuin ja suurimmalla kummastuksella tätä, sillä koskaan eiwät olleet isänsä kuulleet niin woimakkaasti ja merkillisen kauniisti laulawan. Mutta pojat eiwät saattaneet pelotta katsahtaa puoliawoimesta pajan owesta ulos yön pimeyteen. Usean kerran näkyi heistä, tulen leimutesa ahjosta, kuten partaiset kaswot olisimat kirkistaneet owen takaa pajaan. Molemmat luuliwat kuitenkin kauwan hairaantuwansa ja että tulen leimu kuwasi pimeyteen niin eriskummaisesti. Mutta viimein lausui Ilma, ollen nuorempi ja pelkurempi weljellensä Tullelle: "näetkö mitään?"

"Näitkö sinä siis jotakin?" kysyi weli takaisin.

"Minä näin partaisen pään kirkistelewan owesta pajaan," wastaisi Ilma ja wapisi, kun haawan lehti.

"Saman näin minäki," lausui Tuli.

"Isä, isä!" huusi Ilma; "nyt näin sen taasen, ollenehan syntiki työskennellä Pyhäinmiesten yönä, sillä silloin saawat paholaiset wallan meistä."

"Mikä teihin tuli, tyhvät poikaseni?" sanoi isä. — Hän oli koko ajan seisonut selkänsä owelle kohden.

Ilma ja Tuli kertoivat näkynsä.

"Siko mitään muuta?" wäitti isä nauraen. Sihän se kukan muu ollee, kuin toi wanha Harakka-Tuomas, joka haluaa wirtittää piippunysänsä kotitiellä metsästä."

"Ei se ollut Harakka-Tuomas," wastaisiwat pojat kuten yhdestä suusta.

"Noh, olkoonpa ken tabansa," pitkitti seppä ja puristi iloisesti raskasta moukariansa, "niin luulen kumminki, että tällä woin pidättää minkä kutsunattoman wieraan etempänä. Oliko waikka wanha seppo Ilmarinen itseki!" lisäsi hän nauraen.

Tuskin olikaan puheensa päättänyt, ennenkuin aiwan kummallinen miehyt astua tussahdi pajaan. Hän oli niin pitkä, että tuskin sywään kumarrettuansa owen ansaan alta mahtui käymään, ja yhdellä askelella seisoi hän aiwan ahjon ääressä. Hänellä oli tihu musta aina suoliwöillensä ulottuwa parta, yllänsä eriskummainen takki sinisestä

far'asta, pääsfänsä patalaffi monista kirja-
wista tilkuista, wyö suolillensa, wyöllänsä
lyhyt keihäs ja jalossansa pieksut karwai-
sesta hirwen-nahasta. Pojat juoksivat peläs-
tyneinä loukkoon ja itse urhea seppäki nä-
kyi hetkisen hämmästyneeltä. Mutta wieras
nyökytti päätänsä ystävällisesti ja lausui:

"Mitähän ne runot lienee,
Joita seppo lauleskelee?"

"Ne owat runoja wanhasta Ilmarises-
ta," wastasi seppä ja liikutti ujosti pihti-
änsä ahjossa. Hän ei käsittänyt itsekään,
mistä syystä oli niin hämmästyksissä.

"Wai niin, kunto-sepposeni.
Mutta ken opetti sulle
Runojasi laulamahan,
Enin muista taitamahan?"

"Sen on isäni tehnyt," muistutti seppä.

"Ken siis isällesi ennen
Runot kaikki opasteli?"

"Hänen isänsä," lausui seppä.

"Ohhoh! kunto sepposeni.
Löytyneekö monta niitä
Runoloita muinafesta
Wanhasta Ilmarifesta?" —

"Kyllähän niitä löytyisi tuwan tähdet,
mutta isäni taifi monia wertoja enemmän
minua, ja hänellä oli tapana mainita isän-
sä wieläki paljon enemmän taitaneen."

"Wankka on toi wahinkoksi,

Waan kuitenki, kaikitenki,
 Kaiketi sua halutaisi
 Runoella enemminki
 Wanhasta Ilmarifesta,
 Kammisssa Kalewalassa.
 Mieluisesti kuulen niitä
 Runoja sankariloista." —

"No miksiäpä ei?" sanoi seppä, sillä se oli hänelle mieliksi koska joku kehui hänen runojansa. "Mutta," lausui hän, "laulanta käy niin laihasti wain yksin laulaessa."

"Tämä seikka pian ompi
 Äwitettu, sepposeni.
 Istuneet alasimelle
 Ja mie ahjon reunahalle.
 Niin käden käteen otamme
 Runoin riennut alotamme." —

Seppä Ilmarista oli tämä keino war-
 sinki halukasta, sillä siten lauloivat muinai-
 sina aikoina wanhat runosepät kaksin käsi-
 kädessä. Suomen matalissa pirteisä.

Molemmat miehet istuivat siis alas ja
 alkoivat laulamaan sydämensä sywimmistä
 halusta. Mutta pian hawaitti seppä että
 wieras oli paljo taitawampi runon-laulaja,
 kun hän itse. Kaiken minkä seppo oli unoh-
 tanut, tiesi wieras liittää siihen lisiksi, ja
 paljon muuta lauloi hän myös, joka oivan
 kummallista ja hupaista oli kuunnella. Sil-
 lä laulusa kerrottiin hän, kuten wanha Il-
 marinen oli muinoin samonnut tuulen tietä

Mllä kunn, alitse päivän,
 Stawaisen olkapäitse,
 Seitsetähti sen seläitse
 Pohjolan pimentolahan;

kuinka hän siellä takoi sen eriskummaisen
 Sammon jouhtenen sul'asta, vähästä wil-
 lan-untuwasta, vielä vähemmästä ohran sie-
 menestä sekä rikkuneen wärttinän-paloista,
 ja kuinka sama Sampo sittemmin laitti kaik-
 kiin pohjaisiin maihin suunnattoman kunn-
 nian ja rikkauden. Niinpä ainaki, ja wie-
 ras tiesi vielä lisäksi kuinka seppo Ilmari-
 nen oli takonut ilman-kannen, silloin kosk'ei
 vähintäkään alkua siihen vielä löytynyt, niin-
 kään suurta e'es waski-wyötä taiwahan suu-
 ren maljan kannattimena.

Kaikkeä tätä kuunteliwat Tuli ja Ilma
 sekä riemulla että kaunistuksella. Tämä kuu-
 lui heistä niin ihanalta ja wiehättäwältä,
 waan kuitenkin kummalliselta. Siwätpä saat-
 taneet kääntää silmiänsä wieraan miehen
 kaswoista tämän laulaessa, niin wiehättäwä
 ja kuitenkin pelottawa oli se. Koska laulus-
 sa kerrottiin kuuluisista sankaritöistä, kuis-
 kasi Tuli Ilmalle: "kuules! Ilmarinen oli ai-
 naki mainio takoja, ja niin ei enä ta'o ku-
 kaan." — Ja koska taas kerrottiin luonnon
 jaloudesta ja ihannuudesta, kuisikasi Ilma
 Tulelle: "oh, kenpä saisi Ilmarisen keralla sa-
 mota ylitse kunn ja alitse aurinkon! Kuin-

ka kauniilta eikö maa näyttäisi sieltä katsoen."

Koska siis miehet olivat pitkän iltasen näin yksissä laulaneet, taukosi wieras wii=mein äkisti ja lausui:

"Armahin isäntäseni
Kuiwatsihan kurkku joutuu
Illan kaiken laulaessa.
Disko sulla juotawata?"

Seppä wastaisi todenmukaisesti pajas=sa löytywä wain sankollinen sadewettä, jos=sa hänellä oli tapana jäähdyttää tulista rau=taa, mutta hän lähettäisi kyllä toisen pojis=tansa palowiinaa noutamaan naapuritalosta. Kotona ei hänellä palowiinaa löytynyt, mutta hän arweli, niin oiwan runonlaulajan tar=witsemän ehkä mitäki, waikkapa koko kylän=wäki siisi unestansa herätettäisiin. —

"Koska niin on asiasti,
Saatammehan huokiasti
Wähemmällä askareella
Toimittaa min tarwitsemme.
Dnko sulla haarikkota?"

Seppä etsi ahjon ta'ustaalta wanhan puuhaarikon esille ja wirutti pois siihen ko=foontunut hiileet, li'an ja tomun.

Wieras otti haarikon, katseli sitä tarkoin joka kannalta ja luki sitten mi muutamia lumous=sanojansa siitä. Sitten otti hän se=pän suurimman moukarin oikeaan käteensä, piti haarikon wasemmalla kädellä alasimen

hoikemman pään alla ja alkoi nakuttamaan
 moukarilla alasimeen, ensimmältä aiwan hil-
 jaisesti, mutta sitten aina kovemmin ja ko-
 vemmin. Samassa lauloi hän runon oluen
 synnystä, laadittuna mehiläisen siivistä, hu-
 malan käynnöksestä, ohran tähästä ja kultai-
 sen kukan hettehestä. Ensimmältä oli lau-
 lunsä tuskin kuuluwa hiljaista, kuten tako-
 mansaki, mutta molemmat paisuivat pian
 voimassa. Wiimeiseltä takoi wieras kaikin
 voiminsa ja lauloi sanken korkealla äänellä
 mahtawia lumous-sanoja. Ulusta ei alasi-
 mella näkynyt mitään, mutta pian alkoi wä-
 hiä pisareita sillä alasiimen päällä, kuhun
 moukarinsa langetti. Nämät pisarat tulivat
 wähitellen suuremmaksi ja tihummaksi ja kohta
 näkyi hieno ruisku juoksewan alasiimelta.
 Ruisku lisääntyi yhtenäen sen mukaan kun
 ta'onta ja laulukki lisääntyiwät. Wiimeiseltä
 kuohusi ruisku esille, kuten täysinäisestä olut-
 tynneristä sul'un aukaiistua. Pian tuliki haa-
 rikko täyteen, ja wieras nyökytti päätänsä,
 yhä wain laulaen ja takoen, että hänelle enem-
 pi astioita tuotaisi. Kiirusti tyhjennettiin
 jäähdytys-sanko, mutta sekin täytyi muuta-
 man hetken kuluesä. Sittemmin täydyi kor-
 wo tuotamaan pihalta ja wiimeiseltä koko
 pesusammiofi, ja aina waan pitkitti wieras
 lauluansa ja ta'ontaansa, ja yhä kuohusi olut-

ta alafimesta. Wiimein, koska astia oli liki täynnä, heikensi wieras lauluansa ja ta'ontaansa, kuohuna heikeni samassa, ruisku tuli hienoksi ja muuttui wain pisaroiksi, siiskuin wiimeiseltä myös pisarat katoisivat ja alafin tuli yhtä kuivaksi kuin ennenki. Mutta koska Tuli uuteliaisuudessansa piteli sitä, kirkasi hän ja weti äkkiä sormensa takaisiin. Alafin oli ta'onnessa tullut warsin polttawan kuumaksi. — Wieras lausui oikaisten selkänsä ja lastien moukarin kädestänsä:

"Ohhoh olipa jo tässä
 Hyvä joukko työskennelty;
 Olen warsin wäsyksissä
 Mutta onhan aikaa monta
 Sittekun mää wiimekerran
 Ta'oin ol'tta ohratonta.
 Minuten sun on wafarasi
 Liwan kehno seppo kulta.
 Muinait' naula-wafarani
 Painoi neljä tämän wertaa.
 Waan nyt tästä nauttikaamme
 Uutta kuntoa saadaksemme
 Runoloita laatimahan,
 Lauluja lastettamahan." —

Tämän sanottuansa nielasi tämä kummallinen mies haarikollisen yhdellä ryypäyksellä, ikäskuin muut ihmiset tyhjentävät lafillisen kaljaa.

Toi rebellinen seppä Ilmari ei tosin tiennyt mitä kaikesta tästä olisi arweltawa.

Tosin olivat omat runonsaki täynnä ihmeellisempiä noita-tarinoita, ja koska ei hän ollutkaan epäillyt tietäjien ja noitien löytymistä maailmassa ja että ne saattoivat kummia matkaansaattaa. Mutta tämä oli ensikerran kuin omilla silmillänsä näki taideteoksen sitä laatua. Ei hän tietänyt joska hänen käwisi maistaminen tätä loih-to-olutta, eli kuten oikean ristityn tulisi kaubistuksella työntämään sen luotansa. Mutta eipä ollut asiat paremmin kuin että hän myöskin oli aiwan janoisfansa ja koska muutenki oli ystäwyshytnyt wieraseen miehen, ei saattanutkaan hän tukahuttaa haluansa, waan otti olueta kunnan nielauksen. Tämäpä wasta oli olutta, jonka wertaista tuskin joulukäikaan enää walmistetaan. Kukatiesi oli seppä Ilmari wähän pelosfansa, että hän oluen juotua muuttuisi joko sudeksi eli sammakoksi, mutta kautana siitä. Sempä siaan tunsi hän itsensä merkillisen raittiiksi ja tytywäiseksi, ja kaikki wanhat, runot jotka monia kymmeniä wuosia oliwat unohduksissa maanneet, tuliwat nyt selwinä ja suloisina muistiinsa; jaa, sanat wieriwät ikäskun itseksensä huulillensa ja hän alkoi wirkistyneellä kunnolla runoilemaan.

Wieraskaan ei ollut hidas häntä auttamaan. He lauloiwat yhdessä, ei wain Ilma-

rifesta ja hänen urostöistänsä, waan myös Wainämöisestä, Joukahaisesta, Lemminkäisestä, Kullerwosta, Wipusesta ja muista suurista ja merkillisistä sankareista harmaajassa pakanuudessa. He lauloivat maailman luomisesta, sanan erinomaisesta wallasta, wiisauden jaloudesta, kuten runoilema on sulosta ja kuten mikään ei sen sulo-äänine ole werrattawa. Tulisipa pitkäksi kertoa kaikkia, min ukot sinä yönä runoilivat loihdulla olulla Wirkistyneena. Sillä runot kerräywät kuten lanka kehrätessä, ja rukinrullan täydyttyä keritettiin lanka taas pois, jotta loppua ei kuulunut koskaan.

Olipa pyhäinmiesten-yöstä jo paljon kullunut, ja wieläkään ei runoilijat wäsyneeltä näyttäneet. Mutta Tuli ja Ilma eivät kestäneet. Sittekuin kauwan suurella ihmeellä oliwat runoja kuunnellut, nukkuiwat poikaiset, sillä Nukku-Matti rawisti hiekkaa heidän silmiinsä. Ja liesi ahjosta oli sammumaisillansa, jotta pajassa oli hywin pimeä.

Silloin taukosi wieras laulustansa, nousi yles ja lausui:

"Nyt jo kyllin laulelimme
 Kuuluijistaki sepoista,
 Suuristaki ta'onnoista
 Ja pajassahan olemme,
 Waanpa taidatko takoa?"

"Tottahan wähän taidan takoaaki," lausui seppo kummastellen.

"Mitähän takoa taidat?"

"Taidan takoa rattaan napoja ja kirweitä, lapioita ja kuokkia, auroja ja hewoisen-kentkiä, lukkuja ja awaimia."

"Näytäppä siis mahtiasi;

Ta'o lukku nähdäkseni,

Tahi mitä mielit itse."

"Tässä on lukku, jonka päiwällä ta'oin," lausui seppä; "laadin siis sille awaimen."

Ilmari herätti poikansa, palkeet puhalsivat taas ja liesi hiilosti. Pian oli seppä toimesta ja awain joutui valmiiksi. Wieras tarkasti lukkuja ja awainta joka taholta, antoi osoittaa itsellensä, mitenkä sitä käytettiin ja lausui piammite itsöksensä:

"Eihän moista muinen tehty."

Tuosta kääntyi hän Tuleen käsiin, joka urhosesti polki poletta, ja kysyi siltä:

"Taidatkohan sie takoa?"

"Tottamaarian hewoisen-kentän aikoinaan," päätteli poika rohkiasti.

"Saadi siis hewoisen kentä."

Tuohon oli Tuli kohta walmis, otti pihdit ja raudan ja alkoi takomaan. Wieras puhalsi ja työ käwi hywin laatuun. Pian oli kentä walmisna. Pitkä mies tarkasti joka taholta ja wirrkoi:

"Eihän toi pahasti tehty,
 Waan ei moista muinen nähty."

Kääntyi sitten Ilmaan käsin ja kysyi:

"Mitä taidat sie takoa?"

Ilma tuli punaiseksi kuin waarain ja waikeni. "Eihän taida takoa, waan lukea," selwitti isä.

"Mitähän se on: lukea?"

Seppä ja pojat katsoivat tässä odottamattomassa kysymyksessä ihmetellen toisiinsa. Viimein, wastaisi seppä: "lukea, se on ymmärtää paljon sanoja kirjoista.

"Mitähän siis kirjat owat?"

"Ho ho," wastaisi seppo wähän säikähtyneenä — "kirjat, niitä on raamatuita ja wirsikirjoja. Niitä on kirjoiltuja ja painettuja."

"Kirjoiltuja, painettuja?
 Mitähän ne merkitsewi?"

"Ne owat Jumalan sanaa," wastaisi seppo. Hän ei tietänyt muista kirjoista.

"Waiko niin — sanaa Jumalan?
 Ilma siis etewin meistä.
 Waan kaiketi haluatte
 Nähdä, joska miekin taidan
 Totakuta työskennellä?"

"Olemmepa jo nähneet sinun olutta ja runoja takowan, jotta wertojasi ei löydykkään," wastaisi seppä.

"Onhan oluen ta'onta
 Varsin vähäpätyisintä.
 Mutta ta'onta ruojen
 Kuuluisin on maailmassa.
 Kuitenmi koettaa mielin
 Mihin kelwannee pajaanne.
 Löytyykö wain jotain täällä
 Ta'ottawaa tiedosjaanne?"

"Wain puolen mittaa rautaa ja pala
 terästä," lausui seppä kynsien korwantauksiansa,
 sillä köyhä ollen, ei hänellä enempää ollut.

"Tuuletko tarwitsewani
 Rautaaasi tai terästäsi?
 Diekö linnun-sulkaa sulla?"

"Tässä on kuolleen wariksen siipi," sanoi
 seppä.

"Diekö waris itse kuollut,
 Tai wafamen kuolettama?"

"Tuli ampui tuon luotipysysyllänsä."

"Mikähän on luotipysy?"

"Kiwääri kai, joka ampua kuulaa," wasta-
 taisi seppä aina enemmin kummastellen, että
 noin älykäs mies tuommoisissa seikoissa oli
 tietämättömämpi kylän vähintä poikaa.

Wieras kysyi uudellensa:

"Mikähän on siis kiwääri?"

"Hoohoo," wastaisi seppä, "kiwäri — se
 on pysy, tiemmä."

"Olkoonpa siis mi tahansa.
 Eihän moista muinen kuulstu.
 Mutta nonda tänne siipi."

Wieras katkaisi sulan wariksen siwestä, lausui hiljaan muutamia sanoja ja heitti sul'an ahjoon. Seppä poikanensa asettausivat kaksin voiminsa puhaltamaan. He eivät muuta hawainneet kun että siipi paloi tyhjäksi. Mutta pitkä mies naurahhti tytywäisenä, liikutti pihtiänsä liedessä ja luki loihtima-runojansa. Henki palkeissa subisi ja kohisi, hiilet paukkuiwat ja säkenöitsiwät, ahjo näkyi sulauwan tuliselta, ja siellä sisällä näkiwät walkosen loistawan aineen kuohuwan ja kiehuwan kuten sulanut hopia. Mina ahkerammin liikutti wieras siellä pihtiänsä, aina wilkkaammin pitkitti hän loihtimaansa ja aina suuremmaksi paisui sulauwa aine ahjossa. Wiimein otti mies kourallisen olutta ja heitti hiilokseen, jotta aine siellä kohisi ja höyrysi. Nyt tarttui hän siihen wakawasti pihdillä ja weti ahjosta suuren wälkkywän möhkäleen, laski sen alasmelle ja alkoi takomaan. Ei kauwan wiipynytään, ennenkuin möhkäle muodostui ja muuttui auran wannaksi. Muutamia tukewia wasaranhyöntiä vielä ja wannas oli walmis. Sitte lausui wieras, wannaan teroitettua ja jäähdyttyä:

"Siinä wirkuweikkoseni
 Du sinulla auran wannas
 Runojesi palkkioksi
 Ta'oin tään koneen sinulle,
 Jolla voitat onnesiä.

Niin usein kun peltoasi
 Rynnät tällä aurallasi,
 Et epäillä tarwinnekaan
 Hyvästä tuloista vuoden.
 Tulkoon sille laihollesi
 Galloja tai rakehia,
 Kiviinns tai kiewät tulwa,
 Uina waan jaat warma olla
 Rakkisymmenes-jywästä.
 Mitähän seikasta tästä
 Sanot seppo weikkoseni?"

"Sanonpa siitä," vastaisi seppä, "että
 se epäilemätä oli oivallinen aura, mutta
 ettei siitä ole mitään sille, jolla peltoa ei
 olekkaan."

"Ohhoh seppo weikkoseni,
 Tuotapa en hofsannutkaan.
 Waan on neuwo keksittäwä
 Tämän huolen poistimeksi.
 Lahjoitappa aurawaan
 Tuolle Ilma-pojallesi;
 Hänpä kerran maailmassa
 Käyttää sitä ymmärtääwi.
 Mutta sulle weikkoseni
 Ta'on — noh, sanoppa mitä
 Haluaisit mieluummasti?"

"Noh," vastaisi seppä, "haluaisi hän
 toki alaspinta, jolla ta'onta aina tulisi kestä-
 wää, kunnollista ja kauniista."

"Sitä et tarwitse lainkaan,
 Sillä kaikilla min laadit
 On se omaisuus jo enen.
 Mutta tahdounpa takoa

Wasaran sinulle moisen,
 Jolla kerran lyötyäsi
 Halwimpiki muuttuu rauta
 Teräkseksi oivimmaksi."

"Olisihan toi toiwottawa wasara!" lausui seppä.

Pitkä mies ruihtasi toisen sul'an siivestä, nakkasi sen ahjoon ja teki sen kera samaten kuin edellisempi. Wähäistä jälkeen kuroitti hän sepälle pienen, mutta aiwan raskaan wasaran. Kohta otti seppä wanhan ruostuneen saranan pajan loukosta, ja kofketti sitä wasaralla. Samassa oliki sarana muuttunut hienoimmaksi teräkseksi. Tämä rebellinen seppä taisi tuskin salata riemuansa. "Ah, armas mestari," huudahti hän, "ei hän nyt muuta puutukkaan, kun ettäs Tuullelle myös lahjoitat jonkun oiwista taide-teofsiistäsi."

"Tuonpa on hän pian saawa.
 Lausu wain mitästä toiwot."

Tuli oli hetkisen hämissä, mutta sitten lausui hän: "pappilan seinällä rippuu wanha miekka, ja semmoista tekisiki mieleni."

"Dnypa toi pianki tehty
 La'onnošsa ollesfani,"

lausui wieras ja repäisi suurimman ja parahimman sul'an wariksen siivestä, katseli tarkasti ettei siitä yhtään höyhentä puuttunut ja heitti sen ahjoon. Sittemmin wal-

misti hän sen samoin kuin wannaan ja wasaranki, mutta oli nyt warsin tarkka, jotta kaikki kunnollisesti kävisi ja loihtimansa olivat paljoa voimallisemmat. Eikä siis kauwan wiipynytkään ennenkuin Tuli sai tuon ihanan miekan kähinsä, jonka kalpa oli hienommasta ja kowimmasta teräksestä, wälkkyen niin kummallisesti lieden loisteessa. Wieras lausui:

"Miekkoa ei parempata
 Ole milloinkaan ta'ottu.
 Tulkoon karhu metsikössä,
 Tai wihollinen sodayssa —
 Tällä miekallasi, poika
 Saatat kaikki kaatumahan.
 Lausunpa sanasen vielä:
 Käytä sitä miehen lailla,
 Sota-sankariin tawalla,
 Niin se saattawa on kerran
 Kunniaa Suomennuolle
 Ja sinulle suuren maineen. —
 Mutta — liehän myöhästynyt.
 So on aika lähteäni."

Ja samassa lauloi kulkko.

Nyt astui seppä Ilmari esille ja täytti owen suurella wartalollansa. "Kunnioitettava mestari," lausui hän, "en tiedä millä arwolla eli kunnian-nimellä sinua kutsun, mutta warmaanki olet suuri ja mainio tietäjä; sen saatan arwella, ei ainoasti runotaidostasi, waan myös eriskummallisista ta'onnais-

tafi, jonka wertaista sitte maailman luoma ole löytynyt, paitsi sitä ainoaa ja suurta mestaria seppo Ilmarista muinaisina päiwinä. Siksi anon nyt, että sanoisit meille, ennen lähtöäsi, ketä saamme näistä werrat-
tomista lahjoista kiitellä."

Wieras naurahi ja wirkki:

"Tahtoneet nimeini tietää?

Tosin on se ennestäänki

Muistettuna Suomenmaassa.

Luulin sin jo arwanneenki."

"En," wastasi seppä, "sitä on työläs
arwata."

"Oletko niin houkkomieli?

Tahdon siis takoa vielä

Diwan orhin itselleni,

Sill' al'aan jo wanheentua

Ja wäsyä kulkemasta

Jos ett' arwaa sittenkänä

Ken olen tai nimeäni,

Niin en woinne auttaa sitä."

Nyt otti pitkä wierasmies koko jäännök-
sen wariksen siivestä ja heitti abjoon wa-
roittaen seppää puhaltamaan minkä suinki
woimansa kannatti. Seppä Ilmari ei tuota
kähdesti kuunnellut. Tuosta tuli abjossa moi-
nen kuohuna ja paubina, paukkina ja jyrinä,
kuten meren aallot oliiwt seifoneet hirmui-
sen rajumyrskyn wallitessa, tahti äärettömän
masuunin äärellä, jossa tuhansia rautakip-
puntia ferrassa fulautetaan. Seppä ja poi-

kansa säikähtivät kowin. Mutta toi kummallinen mies liikkui pihittänsä voimallista loih-
timasanoja laadellen, ja pian edestöi hän
abjosta paljo entisiä kertoja suuremman ja
kauneemman möhkäleen. Kohta työnsi hän
moukarin wäkewimpään liikuntoon; joka kerta
kun sitä heilahti, kopisi ilma kuten myllyn-
siivissä. Ja pian valmistui noiden walta-
wien lyömien alle komean hewoisen muoto,
— ensin takajalat, sitten muu ruumis; wii-
meksi etujalat ja pää. Mestari takoi muuta-
mia lyömiä wähemmällä wasaralla hepon
hoikkia ja kuitenkin täysinäisiä jäseniä kau-
nistellaksensa, ja nyt alkoi tässä merkillisessä
hewoisessa henkiki ilmaumaan. Hän löi ka-
wioillansa, hän puristi kormiansa ja pysyi
työläästi alasimella. Koska sitten viimeinen
wasaran lyömä lankei, juoksi hewoinen wal-
miina, raittiina ja komeana iloisesti hirnu-
en laattialle. Ja toi oli kaunihi hewoinen;
hän hohti hoyalta, hän kiilii kullasta! Hä-
nestä näkyi yleensä, että jaloista metalleista
ta'ottu oli, mutta filmät oliwat säkenöitse-
wistä timanteista.

Wieras mies johdatti orhinsa ulos pajas-
ta ja hyppäsi kewiästi sen selkään, huutaen
hämmästyneelle sepälle pois ratsastaessansa:

"Niinpä, seppo weikkoseni, —
Sanoppa nyt, ken mä olen."

Seppä hiivi otsaansa kädellensä, sillä was-
tapa tuli jotain mieleensä. "Et'et paha wiha=
mies itse ole sywydestä," huusi hän poisratsas=
tawalle, "niin ethän ole kukaan muu kun wan=
ha Ilmarinen Suomen pakanallisesta ajasta."

"Niinpä warsin, weikkoseni,
Dikeinpa sie arwasitki!"

Kaikkui vielä etäällä wieraan mestarin ääni,
ja pian oli hän kadonnut pimeyteen.

Samassa lauloi kukkoki toisesti. Mutta
aamuhetki oli jo joutumassa ei wähintäkään
koittoa päivästä vielä näkynyt. Sillä wuo=
den aika oli myöhäinen.

Kaikki uni oli sepältä poikinensa ohitse.
He katseliwat pakana-sepältä kukin saamiansa
lahjoja, joka ehkä jo tuhat vuosia kuolleena
maannut oli, kuitenkin niin ihmeellisesti oli
heidän kansansa runoillut ja takonnut py=
hänmiesten-yönä. Pyhänmiesten! Juurikuin
toi pakanallinen Ilmarinen olisi joku pyhä=
mies! Ei suinkaan ristillisessä merkityksessä.
Mutta hän oli yksi kansallis-runon ja sadun
kuuluisimmista sankareista suomalaisessa mui=
naisuudessa, ja sikäpä oli hän myös pyhä
mies kansan muistissa, kuten toi jalo use=
ammille maailman kielillä käännetty runo=
kirja, näistä muinaisuuden sankareista, ni=
mittäin "Kalewala", niinkään "Suomen
kansan pyhäksi kirjaksi" kutsutaan.

Warfin noin arveli seppä mielessänsä, tarkastellesansa auraa, wasaraa ja miekkaa. Mura näyttäy hohdawan walfosemmalla loisteella, kun rauta ja teräs koskankaan. Uuteliaisna piti hän sen lieteen loisteessa, ja katso, auran wannas oli yltänän hopeasta. Wasara taas tuntui hänelle hywin raskaalta. Sitä myös walossa katseltua, uskoi hän tuskin filmiänsä: wasara oli tosiaanki puhtaimpaa kulta. "No", arveli seppä, "olisipa toi hupaista tietää mistä miekka on tehtykään, koska sitä niin paljon waiwaa näki. Hän tarkasti ensin kalpaa ja sitten kahwaa: kalpa oli kauniilla hopianraateilla mutkailtu, ja kahwassa wälkkyi koristuksia kullasta. Muuten oli koko miekka puhtaimmasta teräksestä, ja sepä seppääki iloitti, sillä hywän teräksen piti hopiaa ja kultaaki etewimpänä.

Koska nyt seppä mielessänsä piti wanhan pakanallisen Ilmarisen pyhänä, niin oli pa toi wäjä ja hurstkas Ilma peräti toisessa mielessä. Hän piti sen kowin wääränä ja soppimattomana itse pyhäinmiesten-yönä käyttää tuommoisia pakanallisia loihtumia ja laulaa koko semmoisen joukon pakanallisia runoja. Ei kuitenkaan tuosta isällensä mitään Wirkata; mutta itseluonansa oli hän surullinen ja kaatuwainen. Siksi, koska isä ja weli eiwät kyllästyneet kauniita lahjojansa tarkas-

telemasta, istui Ilma pajan kynnyksellä ja alkoi päreen walossa lukemaan wähää jumalista kirjaansa Jeesuksen elämästä. Sillä wälillä lateli hän myös kaikki muistamansa rukoukset, kuten harttautta juhlaiksi kootaksensa. Ja lukeissansa, alkoi wähää päiwäki koittamaan.

Nyt lauloi kulkoki kolmannelti.

Melkein samassa silmänräpäyksessä astui pimeydestä kynnyksen luo, kussa Ilma istui, muuan wanha mies, käärittynä päästä jaloihin asti laweaan ja mustaan kaubtanaan, sekä kunnallinen muutenki nä'öltänsä. "Sinä luet ihania ja jumalisia asioita, lapseni," lausui wanhus ystävällisesti.

Ilman sydän alkoi rapisemaan, ei hän tiennyt mitikä. Kukatiesi siitä, että jo useamminki yöllä oli luullut näkewänsä saman wanhuksen lawiasa kaubtauassansa hiipiwän pajan owen ohitse, mutta niin kauwan kuin pakana oli sisällä pysyi wanhus ulkona. Hänen äänensä oli niin lempia, että Ilma pidemmin mieltimätä wastaisi: "minä luen Jeesuksen lapsuuden historiaa."

"Hywin, aiwan hywin," lausui wanhus. "Siis tahdon tulla pajaanneki, koska jumaliina sanoja jo kynnyksellä kuulen. Askentään ohitse mennessäni, kuului täältä wain pakanaallista noituutta."

Näillä sanoilla astui hän sisään ja tervehti seppää ja Tulta, jotka suurilla silmillä ja vähän säikähtyen katselivat uutta kummallista wierastansa. Seppä poikinensa olivat jo niin yliluonnolliseen tottuneet, että he täysiksi luulivat tämänki ukon joksiki kuoluiksi muinaisista ajoista. Myös näkiwät ihmeellä, että wanhuksen astuesssa pajaan, loihdittu olut waahtofi maahan, ja auranwannas, wasara ja miekka tulivat äkkiä niin kuumaksi, ett'eiwät niitä koskea saattaneet.

Wanhus kauhtanassa istui wain hiljaisuudessa ahjolle ja alkoi puhumaan: "tiedättekö mikä päivä nyt on tulossa? Se on muistojuhla niille martyyreille ja pyhille, jotka owat taistelleet ja kuolleet Wapahattamme Ristuksen ja hänen pyhän oppinsa tähden. Tahdotteko wiettää sen päivän synnillisissä toimissa."

Seppä poikinensa eiwät saattaneet wastata mitään.

Mies kaapussa jatkoi: "Te olette tämän päivän pakanallisilla runoilla alottaneet; minä tahdon alkaa sen ristillisillä taruilla ja saduilla. Te aloitte sen noitumalla: minä alotan rukouksilla ja siunauksilla. Haluatteko että ferron teille jotakin piispa Henrikistä?"

"Niin, niin, kertokaat meille pyhästä Henrikistä, Suomen suojeluhenkestä!" huu-

dahti Ilma, joka muisti kuulleen sa apulaisen pappilassa usein tätä pyhää miestä mainitsevan.

"Ihmiset ovat kutsuneet hänen pyhäksi," sanoi vanhus kohteliaasti. "Mutta pyhä ei ole kukaan, paitsi ainoasta Jumalaa. He ovat kutsuneet häntä Suomen suojelehenkeksi: mutta suojelella ei hän voi, ainoasti ruukoilla sen maan eduksi, kun werensäki wuodatti." — Ja nyt kertoi hän, kuten suomalaiset muinen, muiden pakanallisen kansojen mukaan, elivät pimeydessä ja eksytyksessä; — kuinka Jumala viimein oli heitä armah-
tanut ja lähettänyt piispa Henrikin heitä kääntämään; — kuinka hän oli kastanut ensimmäiset suomalaiset Kupittaaan lähteellä Turussa; — kuinka kastamattomat pakanalliset suomalaiset olivat wihanneet uutta oppia ja surkiasti raadellen murhanneet ensimmäiset ristityt pappinsa, sekä viimein, kuinka itse piispa Henrikki sai werisen kuoleman talokas Vallin kirweestä Köyliön järwellä. Mutta ennenkuin tämä tapahtui," pitkitti vanhus, "oli piispa Henrikki huoltanut se-
rajaksensa jonkun maan asujamista, joka tun-
tisi maansa kielen, tawat ja pakanallisen uskon,
ja jotta voimaa ja armoa olisi siiksi, että
woisi täyttää ristin-työn näissä erämaissa.
Siihen jaloon toimeen oli siis walinnut en-

sinäisen ristinuskuon kastamansa suomalaisen, ja se oli nuori sankari, joka sydämeštänsä nuteen oppiin oli kääntynyt. Hänen sinasi piispa Henrikki käsiensä päälle laskemalla, ja kohta sen jälkeen kuoli piispa marttyri-kuoleman."

"Mutta pakanallisten suomalaisien seassa löytyi siihen aikaan kauhia jättiläinen ja noita, nimeltä Wipunen. Tämä oli niitä ahkerampia wallalla ja werellä sammuttamassa wirennyttä waloa ja ristityitä wainoomassa. Mutta mitä enempi niitä wainottiin, sitä wakawammaksi tulivat uskossansa. Koska siis Wipunen hawaitsi woi- mansa kunnottomaksi ristillishyhtä juurruttamassa maasta, walitsi hän myös nuoren sankarin Ilmarisen suwusta ja wihkisi kau- bioilla loihdimilla sen suomen kansan weren kostajaksi ja Suomenmaan kuninkaaksi."

"Mutta kaikkiwaltias Jumala ei tyttynyt kumpaankaan piispa Henrikin eikä Wipusen seuraajaksensa walitsemaan. Tapahtuipa siis että molemmat nuoret sankarit, piispan uros ja noidan uros, kohtasivat ferran synkeässä metsässä toisensa, ja riitauivat uskostansa. Riistan ollen, kiukustuiwat molemmin, myös- fin ristin-sankari. Siksi, koska pakana työnsi keihäänsä wastustajaa kohden sitä kuolettaak- sensa, repäisi ristitty nuoren kuusen metsäs-

tä ja tappoi sillä pakanan, mutta kaatui itseki samassa pakanan keihäällä läwistettynä. Niin kuoli samassa Suomen piispa ja Suomen kuninkas."

"Tämän näki kuollut piispa Henrikki taiwaan forkiasta salista, kussa muiden martyreiu ja pyhien keralla ylisti Jumalaa ja kuolemattomat silmänsä huolestuiwat, jotta hän itki. Mutta henki, jonka ääntä autuat kuulewat, lausui hänen sydämellensä: älähän itke, tahdon antaa sinulle lupauksen. Koska ferran viimeinen ihminen walitsemasi, ensimmäisen Suomalaisen ristityn jälkeisistä, yhtyy awioliittoon ainoan silloin elävän jälkeisen miehen kanssa pakanan Ilmarin suwusta, jonka noita walitii, niin syntyy siittä awioliitosta Suomelle kaksi merkkillistä miestä, ristinsankari ja sotasankari. — Tuosta iloitsi piispa Henrikki kuolemattomassa mielessänsä, ja hän odotti toiwolla sen ajan joutumista.

"Mitä luulette tästä sadusta?" kysyi wieras, kertomansa päätettyä.

"Tämä on eriskummainen satu," vastaisi seppä. "Vieneehän se onnellinen isä, joka aikojen täytettyä siittää maalle kaksi näin mainiota miestä."

"Tosin," lausui wanhus. "Ehkä hän on köyhä ja työskentelee huomenifesta iltaan

otsansa hiesä, ei hän rikkaimmankaan kansa maan päällä vaihetaisi kohtaloansa."

"Hän on siis aiwan köyhä, se mies?" kysyi seppä.

"Aiwan köyhä, — yhtä köyhä kun sinäki," sanoi wieras.

"Tosihan on," vastaisi seppä. "En minäkään vaihetaisi kenenkään rikkaan kansa maassa, sillä näettehän Jumala on minulle suonut kaksi raitista poikaa. — Usuuko hän kaukana tästä, mies josta puhutte?"

"Ei hän asu aiwan lähellä," lausui wanhus.

"Dupa se siis joku naapureistani," arweli seppä. — "Dih minua pöllöä!" pitkitti hän mieltien. "Unohdin warsin että se mies poikimensa wielä ei lie syntynytäkään. Woipa olla ett'ei semmoista koskaan tapahdukkaan."

"Se on jo täytetty," muistutti wieras.

"Missä? Se mies löytyy siis? Hän elää tässä lähellä? Runnioitettu wieras sanoikaatte mistä hänen löydän, että kohta käwisin hänelle ilmoittamaan suurta onneansa."

"Mene, mene rehellinen Ilmari," puhui wanhus, "mutta älä lähde tästä pajasta! Estittäväsi mies on täällä."

"Olettehan siis se itse? Ja missä on poikanne?"

"Ei seppä! Minä en ole se mies."

Seppä waikeni äkkiä. Hän punertui ja waalistui wuorotellen. Hän ei saattanut uskoa itseänsä fiksi onnelliseksi isäksi, joka maalensa kaswattaisi kaksi kuuluisinta miestä, kuin Suomessa koskaan on löytnyt. Ja kuitenkaan ei muulla tavalla woinut wanhuksen arweluttawia sanoja selwittää. Toi rebellinen seppä oli warsin säikähtynyt.

"Niin aina," pitkitti mies kauhtanassa juhlallisella wakawuudella, "sinä itse, juuri sinä, rebellinen Ilmari, olit ennen poikiesi syntymää, ainoa elävä jälkeinen wanhan pakanan Ilmarisen suwusta. Siksi-pä kääntyiwätki muinaisen esi-isäsi askeleet luoksesi tänä yönä. Ja Annikka, hurstas waimosi oli samaten, ennen näiden poikien syntymistä, viimeinen jälkeinen siitä ensimmäisestä ristitystä Suomessa, jonka piispa Henrikki seurajaksensa walitsi, waan Jumala ei otolliseksi katsanut. Näiden poikien weressä" — ja silloin osoitti hän formellansa Tulta ja Ilmaa — "owat wanhin pakannuus ja ensi ristillisyyys yhteenjuurtuneet. Siksi tulee niistä jalojen töiden waihattajat."

"Mutta" lausui seppä, wieläki hywin hämissä, "kuinka woin minä, köyhä ja opiton mies, kaswattaa poikiani suureen määräkseen kelmolliseksi."

"Jätä se Herran Jumalan huoleksi," vastaisi wanhus. Useinpa ennenki on Hän suurimmat ja kuuluisimmat miehet kutsunut alhaisimmista majoista, ja on wastaki sen tekewä. Tässä on kolme lahjaa, annettuna muinaisajan pakanalta. Hän ei tiennyt noituma-ajan jo kau'an sitte loppuneen, ehkäpä kukkan aamuhetkenä ei kolmasti olisi laulanutkaan. Katsela tarkemmin tätä auraa, wasaraa ja miekkaa. Nykyisin näyttäiwät ne hopialta ja kullalta; nykyisin oli niillä, yli-luonnollisia omaisuuksia. Mutta niiden woima on jo ohitse."

Miehellä kauhtanassa oli oikeus. Tuli ja Ilma oliwatti jo hiljaisuudessa kummas-
telleet, mistä se tuli, että hopia-wannas nyt wain näyttäyi wanhalta ruostuneelta raudalta, että kultawasara oli kadottanut painonsa ja kirkkautensa, sekä että se jalo miekka kultailla siiraateillaansa, ei enä nä'öltänsä ollut komeampi pappilan seinällä rippuwaa miekkaa. Seppäki hawaitsi saman. Hän koetti wasaraa ja hawaitsi pian, ett'ei se parahintakaan rautaa teräksesi muuttanut ja koska hän katsoi loihduttua olutta, oliwat astiat tyhjinä.

Wanhus naurahiti heidän kummastelemaansa. "Niin", sanoi hän, "onpa hywäki että niin sattui. Näillä loihtima-aseilla ei

olisikaan mitään siunausta saatu. Mutta siunataanko ne ristityillä käsillä, saattawat ne paljon hyvää vaikuttaa. Taasen muuttaa niitä kalliiksi metalleiksi en voi, mutta voimansa annan niille takaisin. Tällä auralla" — ja nyt laski hän siunaten kätensä auralle — "on Ilma kerran tulevaisuudessa lewitävä hedelmällisyyttä yli Suomenmaan, jotta sen autiot korwet ja hiekkakankaat wiheriöitsemiä lahoja kantawat. Tämä on olewa hänen ajallinen kylwönsä, ja henkellinen kylwönsä tulee vielä monikertaisesti rikkaimaksi. Tällä miekalla" — ja hän siunasi samaten miekkaa, — "on Tuli kerran alaspolkewa kaikki maansa wihamiehet ja tyrannit, ja voimallisesti sillä jaloa kansaansa suojelewa maailman yliwaltoja vastaan. Ja viimein" — tässä kosketti hän wasaraa — "tällä wasaralla pitää Tulen ja Ilman isä rehellisesti ansaitsemaan rikkaat warat woidaksensa kaswattaa poikansa suureen määrään ykseen." —

Seppä Ilmari poikanensa kuuntelivat näitä lauseita hiljaisella hartaudella. Ajatus tulevaisesta suuruudestaan, jota eiwät vielä käsittää woineet, täytti heidän riemulla ja saattoi heidän köyhyytensä unohtamaan. Toi vähä nokinen paja näytti heistä nyt suurelta ja kauniilta, kun kauniin kirkko —

koska mieltiwät kauniista rakennuksesta, oli se aina kirkko — ja wanhus kauhtanassa näkyi heistä warsinaiseksi pyhäksi, ennustamassa heille tulevaisista ajoista. Wähä ennen oliwat ihmeellä katselleet pakanallisen hahmon noitakeinoja; se oli näkyä warjojen waltakunnasta, Tuonelasta. Mutta toi pyhä, hurstkas mies, loistawilla kaswoilla, näkyi heille kernaimmin pyhäinmiesten lähettiläältä taimaasta, johonka Jumala kokoo autuitten henket.

Wiimein rohksi toi rebellinen seppä mielensä ja sanoi: "me olemme köyhää ja yksinkertaista wäkeä, jolt'emme koskaan toivo korkeampaa kunniaa maailmassa, kuin olla rebellisinä ja ahkeroina ihmisinä, peljätä Jumalata ja palwella meidän isäimme maata. Mutta joska armollinen Jumala olisi määrännyt köyhät lapsemme etewimmäksi kuin arwelleet olemme, tahdommepa täyttää hänen pyhää tahtoansa kuntomme mukaan. Sen lupaan poikaneni niin tosin kuin seisoisimme itse pyhän piispa Henrikin esille."

"Amen, tapahtukoon niin!" wastasi mies kauhtanassa.

Mutta näin lausuesansa, hiljaisesti ja lempiästi, kun tästä maasta ei olisikaan, waipei hänen kauhtanansa pois ja seppä

näki hänen jalon, wanhan päänsä loistawan kuten autuitten kasvot Jumalan autuudessa loistawat. Seppä Ilmari poikimensa wallattiin suurelta kunnian-osoitukselta ja lankeewat polwillensä, sillä eiwätpä enä epäilleet tässä pyhän piispa Henrikin näkewänsä, eikä hän jo seitsemänsataa vuotta oli kuolleena ollut. Mutta pyhä mies wiittaisi ett'eiwät häntä kunnioittaisi, ja samassa kuului kellojen sointi aamusaarnaan kirkossa. Silloin katosi hahmo pois heidän silmistänsä läpikuultawaisena pilwenä nousten taiwaalle. Mutta seppä ja poikansa tuijasivat sinne käsin, missä pyhä oli seisonut. Ja eiwät nyt muuta nähneet kuin punertawan aamuruskon ja koittawan päivän, joka heitti ensimmäisiä säteitänsä pajan owesta sisälle.

Samassa tuli hurstas Annikka torumaan miestänsä ja lapsiansa koko pyhänmiesten-hön työtä tekemästä. Mutta wasaran kalke ei pajasta kuulunutkaan. Annikka tapaisi miehensä ja poikansa tirkistawänä owea kohden, ja hämmästyksissänsä luuliwatti nämät Annikan uudeksi ilmiöksi. Silloin äkäistyi akka rahdun. "Mitä peijakas sinun on ukkoni?" huusi hän, "katsoppa päälleni juurikuin peto olisin! Pojat, mitä sinä kummastelette silmiänne wilkuttaen? Sopiiko niin alottaa pyhänmiesten-päiwää? Entö tietäisi sinua

raittiiksi mieheksi, ukkoni, luulisin tosiaanki palowiinan myrkyistä juopuneesi."

"Hohoo," lausui seppä syvästi huo'aten, — "Oletko sinä Annikka." Minä luulin sinun wanhaksi seppo Ilmariseksi tabi pyhäksi piispa Henrikiksi. Niin aina, tietäisit wain Annikaiseni, ketä täällä on ollut tänä yönä, ja mitä lahjoja olemme saannut, ja miksi poikamme maailmassa tulewat. Sinä olet maannut lewossa, mutta me olemme nähneet paljon, mahdat uskoa."

"Tuotapa juuri ajattelin," lausui akka. Olet seisunut kaiken yönä ja työskennellyt poikinesi, ja nyt aamuhetkellä nukkunut tyhmiä uniasi näkemään."

Seppä mielti hetkisen. "Jaa, onpa toi mahdollista että olen nukkunut työstäni ja nähnyt unia wain. Mutta merkittistähän on, että juurikuin puhelin itse Ilmarisen ja piispa Henrikin kanssa."

"Jätä nyt hullutukset sillensä, ja tule pukeumaan. Etkö kuule kellojen sointia?"

"Ei niin," huusivat Tuli ja Ilma kuten yhdestä suusta — "eihän isä uneksunut ole! Selvä totuus on se, että Ilmarinen on runoillut ja takonut ja loihdinut isän kanssa, ja piispa Henrikki sanonut meistä kerran mainiot miehet tulewan; niin äiti, sen sanoi hän."

"No, ovatko jo pojatki wimmastuneet?" lausui akka kiwastuneena. "Kuka teidän ajunne semmoisilla juornilla täyttänyt olisi muu kuin Harakka-Tuomas."

"Ajatteles, joska hän juuri olisi noin pukeunut, koiranhammas," myönnutti seppä.

"Ei isä, ei äiti!" lausui Tuli kiwaasti. "Tässä on auranwannas, wasara ja miekka, jotka noita takoi ja piispa siunasi. Uskotteko jo?"

Kaikki katselivat nyt sinnekäsin, ja laatilla löytyi tosiaanki wanha ruostunut wannas, yhtä ruostunut wasara ja samoin wanha ruostunut miekka.

No tuon mä mahdan sanoa! "nauroi Annikka. Meidän wanhat auramme ja wasarammehan ne ovatki, jotka monta vuotta ovat hiilihuoneessa ajelleet. Miekka ei meille kuulu, Mutta luulen senki ennen nähneeni. Warsin onki se sama miekka, joka pappilan maisterin kammion seinällä on riippunut."

Seppä ja pojat katsoivat toisiinsa. Hawaitsiwatspa Annikalla oikeuden olewan, mutta eiwät kuitenkaan ymmärtäneet, miten se oli mahdollista. "Kuka ne tänne olisi laahanut?" kysyi seppä.

"Mistä mä sen tiedän? Harakka-Tuomas kai," wastasi Annikka. "Se on wanha ilkiö, joka teitä lie hulluttanunna."

"Mutta pesusammio on täynnä olutta."

"Olutta? Sihän siellä ole sen wertaa=kan mitään, jotta perhon siipi kastuisi," sanoi Annikka.

"Vuottakaa isä, tiedämpä keinon," iloitsi Tuli. Tässä on vanha raudanpala. Eikö se ole rautaa äiti? Jaa, sitä se on wakaasti. Noo, hawaitkaat nyt, lyön wasaralla kerran sitä. Mitä se nyt on? Hurraa! Hurraa! Wasin puhdasta terästä!"

Seppä Ilmari koroitti sitä päivää was=ten. "Terästä ainakin on, sitä ei woi kukaan kieltää," lausui hän miettiwästi.

"Jaarittele siinä! Terästä se oli ennen=ki, eikä koskaan ole muuta ollutkaan," sanoi Annikka, joka myös oli hywin yksipäinen.

"Vuottakaaas!" jatkoi Tuli. "Äiti saa nähdä. Ei se ollut terästä ennen, enempi kuin minäkään. Nyt lyön auranwannasta. Nyt on se myös terästä."

"Eipä," sanoi seppä tarkastaen wannas=ta, "raudasta on ollut, ja rautaa on wieläki."

Tuli kummasteli tuota. "Uhaa," sanoi hän, "aura oli itseki loihdittu; kuinka woi si Moituus sitä muuttaa? Ei tässä ole muuta keinoa, kun että otan miekan ja menen metsään susien ja karhujen kanssa taistelemaan, jotta saadaan nähdä mihinkä noidan lahjat kelpaawat." — Ja niin syöksä hän ulos miekka kouras=sa.

Wähä Ilma seiso i sywissä ajatuksissa. Smituinen kummallinen hymy nousi huulilensa, silmänsä loistiwat ja hän lausui pi-ammite itseksensä: "nytpä tiedän kaikki totta olewan, koska pyhä mies sanoi: amen, tapah- tufoon niin!"

Seppä näkyi taas miettiwän, mutta Annikka tahdoi tästä leikistä loppua. "Eikö se ole synti ja häviä," sanoi hän, "että wietämme tässä aikamme synnillisellä juorupu- heella, koska jumalanpalwelus jo on alkanut? Tule hankkikaamme kirkkoon! Onko jotaki, josta epätietoiset olemme, kysykäämme sitä Herralta Jumalaltamme."

"War sin älykkäästi puhuttu affaseni," wastaisi seppä. "Olen niin sekaisin wanhas- sa päässäni, ett'en tiedä mistä koto sin olen, ennenkuin kuulen pyhiä wirsjä ja saan tilan hartaasti rukoilla. Tule äiti, menkäämme kohtaki, se on parahinta."

Ja niin meni wät he kaikki kirkkoon, paitti Tulta, joka metsää oli samonnut su- sien ja karhujen keralla taistelemaan.

Mutta kukaan ei tiedä tarkoin joska his- toria tällä on lopussa. Saattaako kukaan sanoa, kuinka tämän seikan laita tosiaanki oli? Oliko seppä poikanensa nukkunut ahjon äärellä? Oliko kaikki ollut unta, tabi ku- wailuja yön, tulen, yksinäisyyden ja ajatuf-

sen vaikuttamalla eli wain konnan-juonia Harakka-Tuomaalta? Olisiwatko noi lahjat, auranwannas, wasara ja miekka wain wanhaa rautaromua, loukoista esille tuotuna. Tuleeko Tulesta ja Ilmasta kerran suuret ja kuuluisat miehet Suomessa, eli pysäywätkö kaiten ikänsä pajassa eli auran ääressä, halpana ja köyhänä, kuten syntyiwätki?

Tässä on aiwan monta kysymystä yhtä erää. Joka halua enempi tietää, käyköön sepältä, waimoltansa ja Ilmalta kysymään, sillä istuwathan ne kai wielä Saarijärwen kirkossa wirsiänsä weisaamassa. Tahi kysyköön Tulelta, joska hänen kohtaa metsässä susien kera taistelemassa. Mutta jahka joskus tapahtuu, että kakk mainiota miestä lähewät kansan alhaisesta majasta kaukana Suomen korpimaisissa, saadaampa nähdä, että ne owat Tuli ja Ilma, jotka kerran paissuwat siksi, kun pyhämiess heille ennusti Pyhäinmiesten-yönä.

Capitulum

V

Artis-Offitii

in

Reipublica

Comitatus

1701

Druckort: in typographia